

KÁNTOR LAJOS

BARÁTOK ÉS/VAGY ELLENSÉGEK

(Aki és akiről – amit és ahogyan)

Közel egy évtized telt el azóta, hogy a *Korunk* „Stigmatizáltak – megfigyeltek” cím alatt (2004. 8.) először közelítette meg az állambiztonsági ügyiratok, közhasznúbb kifejezéssel a szekus dossziék azóta gyakori kutatási tárgyá, könyvek forrásává vált kérdését. Kiváló örökséget utókorára hagyományozott zenetörténész barátunk, László Ferenc „a 4424-es megfigyeltről”, azaz apjáról, a múlt század erdélyi közéletében fontos szerepet vállalt református lelkészről, László Dezsőről készült jelentések egy kis hányadába (1948–1952) tekinthetett bele. Ez volt hát nálunk az érdemi kezdet. 2007-ben aztán a múltfeltárás „gazdagabb” korának eljövételét regisztrálhattuk („Nyilvánosan és titkosan. Ügynökök és áldozatok” – *Korunk*, 2007. 9.), többek közt olyan ügyekkel, mint az 1991 májusában Chicagóban „valaki által” főbe lőtt román vallástörténészé, Culianué, a besúgóvá lett és íróársai 1959-es perében terhelő tanúként szerepelt erdélyi szász Eginald Schlattneré, az '56-os megnyilatkozásaiért hat év börtönre ítélt Páskándi Gézáé vagy a magyar államvédelmiék célkeresztjébe került, „határon túli” társaira (ránk, erdélyiekre épenséggel) következetesen figyelő szegedi irodalomtörténész-tanáré, Ilia Mihályé.

Személyesebbre fordítva: minthogy én akkor még nem ismerhettem saját megfigyelési dossziéimat, 2007-ben kísérletet tettem a szerkesztő önfeljelentésének műfajával, az úgymond hivatalos, igényelt főszerkesztői átvilágítási irat előképével. A lapszám élére került játék persze komoly volt, mintegy megelőzve a CNSAS, a bukaresti titkoszolgálati (központi) levéltár 2009. január 13-i pe-

A megfigyelők és a megfigyeltek dossziéinak olvasása nem nélkülözheti a pszichológiai közelítést, mint ahogy természetesen a történelmi térbe való behelyezést sem.

cséttel kibocsátott vaskos iratcsomóit. Érthető módon ezt a sajátos dokumentumanyagot nem túl nagy kedvvel kezdtem lapozgatni, és elég hamar abba is hagytam, majd csak egy-egy témához keresgéltem korabeli feljegyzéseket, besúgói jelentéseket, egy idő után már magas rangú szekustisztek által készített összefoglalókat. Bevallom, megszállott önkéntesek és megélhetési kutatók közlései, sőt némely megjelent kötetek sem növelték bennem az ügybuzgalmat, noha mondogattam magamnak: ha már itt vannak ezek a beszennyezett papírlapok a dolgozószobámban, egy nagy kartondobozban, végére kellene jutni az olvasásnak – fel kellene lapoznom az életemet, megnéznem ebben a különös tükörben. *A szerkesztő archívumának vége felé Kenedi Jánostól idéztem: „előbb empiria, aztán teória”. Most viszont úgy gondolom, az empiriát már érdemes összekapcsolni a teóriával, vagyis nem maradni meg a dokumentumok számbavételénél.*

Mindenekelőtt az itt alcímbe került négy vonatkozó névmástól nem lehet, nem szabad eltekinteni; az „aki”-hez odatarozik az „akiről”, vagyis a célszemély (bőven van példa arra is, hogy a jelentő más időben vagy akár ugyanabban a pillanatban jelentett lett!), hiszen az „akiről” mögött intézmények, csoportok, ügyek állnak, igazából ezek kerülnek a Securitate figyelmének középpontjába; az „amit” és „ahogyan” pedig az ügy és az ügynök, a besúgó (esetleg alkalmi jelentő) megítélésének a vonatkozásában fontos. Ha lehet itt még erkölcsről beszélni – az árnyalt megközelítés elengedhetetlen, a fekete-fehér szétválasztási kísérlet félrevihet. A megfigyelők és a megfigyelték dossziéinak olvasása nem nélkülözheti a pszichológiai közelítést, mint ahogy természetesen a történelmi térbe való behelyezést sem. Ezt hiányolom nem egy újabb adatközlésben, bizonyos közlők, feldolgozók (például a szorgalmas és elszánt, a maga módján tájékozott Stefano Bottoni) munkájában.

Előbb-utóbb nálunk is el kell jutni olyan átfogó művekhez, mint Szőnyi Tamás két hatalmas kötete, a *Titkos írás* (Budapest, 2012), az 1956 és 1990 közti állambiztonsági szolgálat magyar irodalmi életre vonatkozó megfigyeléseinek, jelentőinek és megfigyeltjeinek rendszerbe szedése, egy-egy ügyszemély vagy személyhez kapcsoltan, folyamatokra koncentrálva. Noha csak érintőlegesen, de rólunk, a mi erdélyi (romániai magyar) dolgainkról, íróinkról is találunk benne információkat.

Saját ügyeink ehhez fogható megközelítésére még nyilván sokáig várunk kell, ám ki-ki a maga „téglaít” hozzáteheti a majdani szomorú-nagy műhöz.

Mire voltak kíváncsiak?

■ Már mint a Szeku és a párt. Röviden: a magyar nacionalisták (valamennyiünk) gondolataira, kapcsolataira, szervezkedésére. Ezt főként az immár „saját” irataim ismeretében állíthatom, de ugyanígy más, Romániában élt és még élő „nacionalisták” nyilvánosságra került megfigyelési, lehallgatási dokumentumai alapján. Merthogy a Securitate a hivatalból (irodáiból) meghosszabbított szervei, a postán működők, a kicsi beszervezettek – megfélemlítettek és/vagy megfizetett ügyszemélyek – és a tartótisztek, követők („filaj”) személfüle révén mindent (meg) tud, mindent felderít. (Sok ferdítéssel persze.) A titkosszolgálati hálózat természetesen tájékoztatja az illetékes pártszerveket. Akkor különösen, ha a megfigyelt párttag, netán (kisebb-nagyobb) pártfunkcióval rendelkezik. Vagyis megbízhatónak vélt ember. Senki nem az. Sem az 1934-es kommunista párttag, *Korunk*-főszerkesztő Gáll Ernő, sem az igencsak hosszú mozgalmi múlttal rendelkező, változatlanul hithű főszerkesztő-helyettes, Balogh Edgár (Gaál Gábor régi munkatársa), sem a kolozsvári írószövetségi fiók párttitkára a hetvenes években, mármint Lászlóffy Aladár, sem barátja, a *Korunk* rovatvezetője (mellesleg Lászlóffy mellett pár évig Bürötag), Kántor Lajos.

Végtelenül idézhetném a belső (szekus) összefoglalókból meg külön személyi jellemzésekből az ismétlődő szövegeket (évente többször tették ezt) – egyet kiválasztok a rólam írottakból, az 1986. január 21-i dátumozásút. Rögtönzött magyar fordításban így hangzik: „Egyes kolozsvár-napocai és más helységekből való, nacionalista alapállású, magyar nemzetiségű csúcserőtelmeségiek köréhez tartozik, befolyásuk alatt áll (Gáll Ernő, publicista, a *Korunk* folyóirat volt főszerkesztője, Balogh Edgár, publicista, nyugdíjas, Domokos Géza, a *Kriterion* Kiadó igazgatója, Kányádi Sándor, költő, Napsugár-szerkesztő, Lászlóffy Aladár, költő, az *Utunk* folyóirat szerkesztője és mások). Ezek úgy ítélik meg őt, mint a hazai magyarok egyik jövődől szellemi vezetőjét, és ilyen vonatkozásban van bevonva, vagy személyesen kezdeményezett különböző revendikatív jellegű akciókat a magyar nemzetiség érdekében (1982-ben két levelet, 1983-ban pedig egyet az RSZK [Románia Szocialista Köztársaság] Írószövetsége elnökének címezve, amelyekben súlyosan rágalmazza a párt és a román állam politikáját a nemzeti kérdésben).

Kihívó és arrogáns magatartást tanúsít, több kérdést vet fel a romániai magyarok helyzetével kapcsolatban, különböző kulturális rendezvényeken, kerekasztalokon, kollokviumokon és egy magyarországi lapnak adott interjúbán.”

(Ilyen esetekben természetes, hogy a nacionalistaként jellemzettnek a hozzátartozói, tanárnő felesége, gyermekei is nacionalisták, figyelemre, azaz megfigyelésre érdemesek, pláne ha az egyik éppen katonai szolgálaton van, készülhet a külön megfigyelési dosszié. Kedves anekdotaként említhetem, hogy egy lehallgatási jegyzőkönyvben találkozom Balogh Rebeka, azaz Balogh Edgár feleségének a nevével és nyilván nacionalista kijelentéseivel, kommentárjaival; neve után odaírják Rebi néni-ről, hogy „felső végzettsége” van.)

A jegyzőkönyvekben, a besúgóknak adott utasításokban elsősorban arra kíváncsiak a szekus elvtársak (és pártbeli főnökeik), hogy egy-egy fontosabb eseményről miként vélekednek, netán mások (nyilvánosság!) előtt nyilatkoznak, hangulatot keltenek, vagy éppen szervezkedni próbálnak a megfigyeltek. Az én 1960-ban indított – akkor még a beszervezésemet célzó, de 1963-ra véglegesen megghiúsult kísérletről tanúskodó – dossziémban nincs ugyan szó 1956-ról (amikor a Bolyai Egyetem Bölcsész Karán harmadévesként Köztársasági ösztöndíjas és az egyetemi Diákszövetség titkára voltam), másoknál viszont ’56 októbere-novembere meghatározó (beszerzési) alkalom, ok, megragadható pillanat – mint például Szilágyi Domokos és feltételezhetően Lászlóffy Aladár esetében. A hatvanas évektől kezdődően már a rólam és környezetemről, barátaimról – részben barátaim, no meg természetesen ellenségeim által – írt jelentésekben, a szigorúan kiadott és elvárt, teljesített feladatokban nyomon követhetők sarkalatos közéleti események, országos intézkedések, fontos helyi történések – amelyekről nyilván véleményünk van: a helységevek román változatának kötelezővé tett használata a magyar sajtóban, magyar nyelvű iskolák tervezett visszaminősítése, magyarellenes román könyvek visszhangja (főként a Ion Lăncrănjáné), a budapesti megjelenésű Erdély-történet ellen Bukarestben szervezett országos megbélyegzés (ennek kapcsán például a *Korunk*-szerkesztők egymás közti állásfoglalása, a már főszerkesztővé kinevezett Rácz Győzőről alkotott véleményünk). Találhatók a dossziékban nemzetközi vonatkozású ügyek is – értve ezen a magyar–román viszonyon kívülieket –, mint például az 1968-as csehszlovákiai bevonulás vagy akár az NDK-beli *Sinn und Form* című (szellemi, itt-ott már ideológiai jellegű nyitásra törekedő) folyóirat és főszerkesztőjének kérdése. (Utóbbiban a besúgó éles hallása is szerepet játszik, így az „Aczel” nevű, aki 1972-ig a *Korunk* szerkesztőségi titkáraként – László Béla volt a „becsületes” neve – a legszorgalmasabb jelentő.) Mint a későbbiekből kiderül, többen voltak a *Korunkban* – számos esetben azonban a *Korunk* ellen – így is dolgozók; alighanem többen, mint ahányat én akár 2013 decemberéből biz-

tosan néven tudok nevezni. Ők külön-külön és együtt (bár valószínűleg nem tudtak egymásról) a szerkesztőség belső dolgairól folyamatosan jelentettek; nálam (rólam) főként a Rácz-Kántor szerkesztői viszonyra rákérdezés ismétlődik, lévén, hogy kb. egy évig nem is beszélünk egymással, ugyanazt az ajtót lehetőleg nem használtam frissen kinevezett főszerkesztőmmel. Ez persze külön történet, külön megírandó; (politikai, erkölcsi) nézetkülönbségekből, személyi konfliktusokból következett, hogy a hajdani barátság (közös preferansz-partik többek közt Bretter György, Szabó Sándor, Szabó Gyula, Lászlóffy társaságában!) már-már leszámolásba torkollt.

Forrás-nemzedék

■ A 1961 végén az Irodalmi Könyvkiadó (és alighanem döntő mértékben Domokos Géza) jóvoltából elindult Forrás-sorozat – ma is merem állítani – fontos előzményeként nevezhető meg a „Fiatal szerzők előadóestje”, 1958. január 14-én, a Bolyai Tudományegyetem Arany János utcai aulájában. A romániai magyar irodalom új hangjának keresésében (és megtalálásában!) fontos szerephez jutott a három első Forrás-kötet szerzője: Veress Zoltán, Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos. Mindhárman szerepeltek a mondhatni utolsó pillanatban megszervezett irodalmi-zenei műsorban (mi voltunk a szervezők, a Bolyai Diákszövetség, hozzánk társultak László Ferencék, a Zeneművészeti Főiskola magyar hallgatói); egy évvel, másféllel később már aligha léphettünk volna fel így, „szeparatisták” módján, Babeş-Bolyai keretben. Utókorai döbbenet – a barát, az egyetemi társ számára különösen az –, hogy a három kitűnő név mellé, mögé ma a titkosszolgálati iratok kutatója odaírhatja: „Ovidiu”, „Tamas”, „Balogh Ferenc”. Nem a megfigyeltnek „bent” adott fedőnevekről van szó („Goga” – Gáll Ernő, „Gheorghiu” – Domokos Géza, „Sorescu” – Sütő András, „Kardos” – Kántor Lajos stb., stb.). Hihetetlen, de el kell ismernünk: ha lehet, ha van is hamisítás a kikerült szövegekben, tagadhatatlan; ők hárman szerepeltek a jelentők közt, a maguk módján (?), rövidebb vagy hosszabb időn át, helyzetükből (is) következően – mint ahogy a beszerzés kezdetén a kiszolgáltatottság foka (korábbi börtönévek, illetve börtönnel vagy éppen *akasztással* való fenyegetés 1956-ban!) volt a meghatározó.

Hárman közül a hozzám barátilag legközelebb álló, a középiskolából velem együtt jött Lászlóffy Aladár jelentéseire fogok csak kitérni. („Ovidiutól” származó nagyon sok van nálam, ő túl sok feladatot kapott. Arról nincs tudomásom, hogy „Balogh Ferenc” rólam is jelentett volna; csupán egy bukaresti névnapki együttlétnünk leírásáról tudok, amikor Domokos Gézával, Páskándi Gézával, Lászlóffy Alival és Szisszel voltam együtt – ebben terhelő megjegyzéseket nem találtam egyikünkre sem.)

Akkor tehát Lászlóffy Aladár mint „sursa [forrás] Tamas”. 1962. november 2-án jegyzi le Oprea Florian (még hadnagy, a „Ziaritul” fedőnevű házban, hogy milyennek ismer engem a barátom. Középiskolai (majd egyetemi) tanulmányi eredményeim kiemelése mellett fegyelmezettséget hangsúlyozza. 1951-től vagyok IMSZ-tag, kezdetben kissé passzív (kispolgári vagy éppen papi szülők gyermekeinek barátjaként – László Ferencre vonatkozhat az utalás), aztán, különösen az egyetemen, aktív a közösségi munkában, sőt politikailag az egyik „legdokumentáltabb”, kitűnve a marxizmus, a politikai gazdaságtan szemináriumain, a felvetett problémákban helyes álláspontot foglalva el. Irodalmi, kritikusi, sőt írói képességeimről teljes elismeréssel nyilatkozik (utóbbit illetően Szilágyi Domokos kétkedőbb volt, ezt egyszer az *Igaz Szóban* írta le). A tartótiszt ezek után csak annyit jegyez meg, hogy környezetemet illetően meg a művészetekről alkotott felfogásomról kell tovább tájékozódni. (Tehát nem tartja értelmetlennek a beszerzésemre irányuló akciót. De az „Aczel” alig egy héttel későbbi besúgásához ugyanaz az Oprea Florin már azt fűzi hozzá, hogy

nacionalista, ellenséges megnyilatkozásaimmal vagyok számon tartott a Securitaténál, és meg kell vizsgálni, miben áll a kapcsolatom Balogh Edgárral.)

Előbbi „Tamas” szövegek bizonyára fontosabbak Forrás-vonatkozásban. Még 1960. július 15-én Hoinărescu Tepeş őrnagynak ad jellemzést négy majdani Forrás-szerzőről: Jancsik Pálról, Kántor Lajosról, Szilágyi Domokosról és Veress Zoltánról. Mindegyikünkről lényegében jót ír, szembenéz az „apolitizmus” vádjával – ebben a vitában éppen én vettem védelmembe őket, mondja. Tulajdonképpen mind a négy ifjú kortárs versben-prózában-kritikában politikailag pozitívan nyilvánul meg. Nagyobb politikai és irodalomtörténeti-esztétikai súlyú az a „Tamas” aláírású szöveg, amely 1961. november 2-án született – Oprea Florin hadnagy megjegyzése szerint feladatként adták ki az idősebb írók írószövetségi állásfoglalása kapcsán az én kritikai cikkem értékelését a költészet időszerű kérdéseiről –, és amelyben Lászlóffy határozottan megvédi álláspontomat a pártalapszervezetben is protestáló Nagy Istvánnal szemben. „Tamas” hosszabb szövegeléséből megtudható, hogy a tanulmányt az *Utunk* kérte tőlem, most bizonyos javításokat akarnának eszközölni. (Végül a *Korunk* hozta, két részben, 1962-ben, *Régi és új a lírában* címmel – és Nagy István meg a pártos elvtársak a megjelenés után fokozták ellenem a kampányt, felvonultak jó néhányan, kinyíró gyűlést szerveztek a *Korunk* szerkesztőségében – a vád ellenem nacionalizmus és kozmopolitizmus; idősebb kollégám, Jánosházy György csupán a kozmopolitizmus bűnében marasztaltatott el.) „Tamas” két dologra is utal: egyrészt arra, hogy Nagy István már a Szilágyi Júlia fiatalokról írt *Korunk*-cikkén (1961. 10.) felháborodott, ám ezekben az ügyekben olyan fiatal írók, mint Kántor, Jancsik, Lászlóffy, Szilágyi Júlia, Láng Gusztáv egyetértenek; másrészt utal a romániai ifjú írók 1960. decemberi bukaresti (III. országos tanácskozására, amely a változásokra hívta fel a figyelmet a költészetben, és a szerkesztők figyelmébe ajánlotta ezt a tényt.

A „Tamas”-Lászlóffy Aladár fejezetet egy 1964. december 10-i találkozásról szóló jelentés zárhatja. Ezúttal Crețu Ioan százados a meghallgató tiszt (utolsó mondatában megjegyzi, hogy az „ügynöktől” nem kértek jelentést Kántorról – föltehetőleg tehát Lászlóffy kérte a találkozót Crețutól, következtetem már én); a jelentés („notă informativă”) tárgya útlevel-kérés, a fél éve húzódó válasz, illetve az elutasítás; én a „Tamas”-sal folytatott beszélgetésemben, olvasom most, arra is hivatkoztam, hogy Berghianu elvtárs, a megyei elsőtitkár azt mondta szerkesztőségi főnökömnek, hogy Kántor „menni fog” („Kantor va pleca” – de ezt nem úgy értette, hogy a szerkesztőségből, végleg, hanem hogy mehet útlevelemmel Magyarországra, ami azonban nem történhetett meg). „Tamas” hozzátette, hogy a történetek ellenére nem vagyok demoralizált, továbbra is dolgozom, tavasszal pedig feleségemmel együtt beadjuk új útlevel-kérésünket. Erre jegyzi meg Crețu százados, hogy az „ügynök” nem őszinte, nem jelzi a nacionalista megnyilvánulásokat, hiszen hasonló esetben (mint az enyém) bárki ha nem is ellenségesen, de legalább elégedetlenül nyilatkozik. Ráadásul „Tamas” részt vett egy mulatságon („chef”) „Ovidiu” ügynökék házában, erről jelentést kértek tőle, de ő letagadta, hogy ott lett volna.

„Lăzărescu”, „Szabó Tibor” és a többi barát... (ellenség?)

■ A barátság természetéről elmélkedem. Ali barátommal nem beszélünk, nem beszélhettünk a rólam szóló „Tamas”-szövegekről – meg sem köszönhettem, hogy szorosabban védelmébe vett (hiszen csak az ő halála után kerültek a kezembe a dossziék). A róla szállongó hírekről tudtam, és gondolom, a helyükön kezeltem, a *Korunk*-ban 1996 októberében tőle közölt (általam kért) 1956-os versei és kommentárja folytán. Ő viszont felháborodottan mesélt az ellene elindított vádaskodásokról – talán

érthetően (nem elfogadhatóan?) tiltakozott, nem tudott érdemben szembenézni a régen vele történetekkel.

Annyiban hasonló két másik, idősebb barátommal, kollégámmal, rólam jelentősként, a besúgóként „Lăzărescu”, illetve „Szabó Tibor” néven szereplő szerkesztő társakkal, Bustya Endrével és Marosi Péterrel a helyzet, hogy ők korábban távoztak az életből, mint ahogy a dossziék anyaga nyilvánosságra került (kerülhetett). Kifejezetten szerencsének tartom (önvédelemből?), hogy Bustya-Lăzărescuval nem adódott már élőben találkozásom. Marosi-Szabót (Szentpéterit) talán másképpen szólítanám meg, az ő (erkölcsi) gyengesége korábban sem volt ismeretlen számomra. Bustya emellett az Ady-örökség egyik (ha nem a) legjobb kutatója volt, Marosi Péter pedig bizonyos szempontból a szerkesztők gyöngye, az *Utunk* kritikai rovatának vezetőjeként tökéletes szervező, könyvelő – és nagy manipulátor. (Utóbbit az ő viszonylag korlátozott beleszólási lehetőségeihez kell mérni.) Marosi-Szabó Tibor pontosan teljesítette a tartótisztek által közvetített elvárásokat, lelkiismeretesen beszámolt a hallottakról, látottakról. Tehette, minthogy nagy forgalmat bonyolított le, én magam szinte naponta, legalábbis hetente biztosan átlátogattam hozzá, a *Korunk* szerkesztőségi szobájából kilépve. Írt szépeket is a Szekunak munkásságom jelentőségéről, szélesebb körű (el)ismertségemről. (Köszönet érte?)

Lăzărescu messze túlteljesített. Olyan listákat állított össze bel- és külföldi (irodalmi, művészeti, sajtó-) kapcsolataimról, hogy arra a titkosszolgálati illetékesek közömbösebbje sem maradhatott volna figyelmen kívül. Kitartása ugyancsak példásnak bizonyult. Amíg a *Korunk* szerkesztőségének belső embere, könnyebb volt a dolga. Nyugdíjazása után házunk leggyakoribb látogatója lett, igazán közeli, már-már a legközelebbi barátta lépett elő, eszünkbe sem jutott volna, hogy bármit is titkolni kellene előtte. („Korunkos” ellenpéldának, számon tartottnak „Aczel” korán előlépett, attól kezdve különösen, hogy egyik jelentését a szerkesztőségi írógépből felejtette. Mellette sikerült gyanússá tennie magát annak a kollégánknak, aki előszeretettel kutakodott fiókjainkban, néha még a táskákban is; róla az áldozat státusa vált ismertté, mint ahogy kétségtelen is az áldozat volta. Azt nem tudhattuk, ha behívták a hivatalba, mit tudtak kiszedni belőle a szekusok. „Ovidiu” pedig azzal figyelmeztetett, hogy esetleg kényes-kétes látogatóink esetében otthagynak íróasztalát – különben háttal ült nekünk, rovatvezető társainak –, kiment a megyeházi székhelyünk nagyterméből.)

Visszatérve Bustyához: kézzel írt Lăzărescu-jelentései valóságos filológusi dühvel készültek (még ha nem is ragaszkodott annyira a tényekhez, mint az Ady-kutatásban). Némi iróniával állíthatom, hogy terjedelmileg vetekednek ezek a kéziratok életművének másik felével. Itt-ott még átmenetet is látok köztük. Ugyanis teljes önzetlenséggel (?) szolgáltatott – ajánlott fel – nekem addig kiadatlan Ady-dokumentumokat készülő, valamelyest nemzetpolitikai jellegűnek mondható irodalomtörténeti tanulmányaimhoz, hogy aztán megjelenésük után ijesztgessen, mekkora veszélynek teszem ki magam az ilyenfajta szövegekkel; és jelentést írjon különböző helyeken, főként magyarországi folyóiratokban (a tiltás idején) történt közléseimről. A Bustya-Lăzărescu rejtélyt (diákkorában kezdődött belügyes konfliktusai, kényszerlakhelye, első, még a negyvenes évek második felére visszamenő beszervezettsége, jóval későbbi zártosztályra kerülése ellenére – mellel ott is meglátogattam) teljesen ma sem tudom megfejteni. Életem egyik legdöbbenetesebb pillanata volt, napokig kiheverhetetlen, amikor a CNSAS bukaresti levéltárában a kért „korunkos” dossziék közül tulajdonképpen csak az övét hozták ki a kutatói asztalra – és szembesülnöm kellett az emberi micsoda (gonoszság? tisztességtelenség?) ilyen fokával. Nem tudtam azt mondani: szegény Bustya Bandi. Bár szeretném, ma sem sikerül ezt tennem.

Bőven idézhetnék itt a Lăzărescu-szövegekből, amelyeknek jelentős hányada nem csupán rám nézve volt terhelő, hanem igyekezett általam (katonai szaknyelven,

háborúban „nyelv” a neve az ellenség hadseregéből foglyul ejtettnek!) a szerkesztőség egészének történéseiről, hangulatáról információkat szolgáltatni. Ráadásul jóval hitelesebben, mint amire „Aczel” képes volt, a maga primitívizmusával. Ma igazán az érdekel az egész ügyből, lélektanilag, netán irodalmilag, hogy két ügynök miképpen jelent egymásról, ha történetesen barátok. Erre keresem a példákat „Lázárescu” és „Rusz Péter” (Szócs István) hozzám elkerült szövegeiben. Találok utalást. Valószínűleg más aktákban is keresni kellene – ha volna az embernek gusztusa annyi mindent fellapozni...

A többi barát és/vagy ellenség jelentései kevesebb fejtörést okoznak nekem mint kései olvasónak. „Adam”-ról, azaz Herédi Gusztávról természetesen tudhattam, hogy mint úgymond protokollfőnök kötelező kapcsolatban állt a szekusokkal, arra viszont nem számítottam, hogy besúgói, azaz ügynöki szolgálata ennyire kiterjedt volt, és nem kevés rosszindulattal („Lázárescuval” versenyre kelve) írja a szövegeket főnöke-ről, Gáll Ernőről meg szerkesztő kollégáiról. Még kevésbé meglepő olyan (Korunk-nézőpontból) „külsősök” besúgói munkássága, mint a „Vasilescué” (Varró János) vagy az említett „Rusz Péteré”. Meg „Loné” (Jordáky Lajosé). A kisebbeket, Bíró Ferencet (bár sokat jelentett rólam, utasításra), Szabó Eugent már nem is „fordítom le”. Azokat pedig – vannak húszan-harmincan –, akiket polgári nevükön nem azonosítottam, nyilván nem is hozom szóba. Azokról sincs most érdemi mondanivalóm, akik más megfigyeltek aktacsomójába keveredve rejtőzködnek előttem.

Átjárások keletre, nyugatra

■ Néhány figyelemfelkeltő mondatot szükségesnek vélek még ide jegyezni a szűken értelmezett belső dolgaink mellé. Az eddigiek után fölösleges azt részletezni, hogy magyarországi barátaim meg a nyugatabbra élők („emigránsok”) milyen sűrű szereplői mindenekelőtt a hivatalban románra fordított – kapott és küldött – leveleknek (másolatoknak). (Levelezésemet a bukaresti kritikus Mircea Iorgulescuval vagy az írószövetségi elnök D. R. Popescuval nem kellett fordítani.) Első helyen természetesen Ilia Mihály áll, de Czine Mihály is, Kiss Ferenc is fontos, Gömöri György (Cambridge-ből), Siklós István (Londonból), Szakolczay Lajos (Pestről), a fiatalabb évjáratokból Csapody Miklós, Zelei Miklós. Olyan neveket is találok a levelezők közt, akikre nem is emlékszem. Ki gondolta volna, hogy a híres strukturalista René Wellek is írt (válaszolt) nekem Amerikából. (Ennek még megpróbálok egyszer pontosabban utánanézni.) A besúgói jelentésekből (a „Horeából”) tudom meg, hogy valamikor (1976-ban) Aczél György is érdeklődött felőlem odaátrol, mennyire vagyok megbízható. És volt olyan pillanat, amikor Esterházy Péter, Alexa Károly és Czákó Gábor mint ifjú írók együtt látogattak meg minket. (Erről is jelentettek valakik.) Ki hiszi ezt 2013-ban, 2014-ben?

Szónyei Tamásnak s a majdani erdélyi szónyeieknek bőven akad még kutatni valója. Nyilván nem elsősorban a „Kardos” dossziéiban.

Írtam ezeket Kolozsvárt, 2013 adventjének első napján, hol megbocsátással, megértéssel, hol (sajnos) nagypénteki gondolatokkal.

Ministerul De Interne
Insp. Incl. CLU)
102 IN6/00 2469

strict secret
8x. unic
15.11.1989

SE APROBĂ

NOTĂ DE ANALIZĂ

Cu ocazia analizei S.U.I. "KARDOS" la nivelul fr. T. col. TINERĂ OVIDIU, adp: al Secției Securității s-au ordonat următoarele măsuri:

1. Diriginea pe linia obiectiv a cursului "ABAN" după de nume și el, pentru a stabili:

- continutul materialelor preluate spre publi-
ca în revista "KORUNK"
- unde se vizitează în vederea și nu se

Orap;

- dacă este contactat de cetățeni străini și în ce scop auume;
- dacă și unde se deplasează pe raza altor județe pt. a putea fi somat acolo;
- activitatea și comentariile pe care le face.

2. Perioada va fi contactat la domiciliu de in-
formatorul "LĂZĂRESCU" care va edifica asupra următoarelor probleme:

- dacă e vizitat de cetățeni străini și natura relațiilor cu aceștia;
- dacă deține publicații din străinătate în scop de a le propaga în țară;
- dacă are materiale cu scopul de a le trimite în exterior
- dacă este posibil de implicare a fiului său Laszlo în activități de natură stă-

